

Erfgoed is geen obstakel voor de haven. Erfgoed is een verbindende factor. Dankzij onderzoek naar de baten van erfgoed en landschap komt hier, langzaam maar zeker, verandering in. Steeds vaker blijkt dat investeren in erfgoed meer opbrengt in financiële en maatschappelijke zin, dan dat het kost. In ons eigen Antwerpen heeft Professor Eric Van Hooydonck in 'Soft values of seaports. A strategy for the restoration of public support for seaports' de grote waarde van erfgoed in een modern havenlandschap aangetoond. Dit boek is geschreven vanuit de vaststelling dat de haven zijn maatschappelijke inbedding is kwijtgeraakt. Het herstel van de maatschappelijke inbedding van de haven én de meerwaarde van Doel & Polder daarin: dat wil ik hier namens de Erfgoedgemeenschap Doel & Polder aantonen in 7 minuten en 7 stappen:

1/Doel & Polder kan uitgroeien tot een unieke kleinschalige oase in een grootschalig maritiem landschap. Deze functie vervult Doel al sinds het begin van de 20ste eeuw. Er waren 20 herbergen, 4 restaurants en enkele hotels. Tientallen kunstenaars kwamen naar Doel om er te werken. De luchten boven polder en Schelde, de boeren op het veld, de vissersboten waren dankbare onderwerpen. Sommigen hebben hier zelfs tijdelijk geresideerd: Baeseleer en Servaes zijn de bekendste. Het allereerste prentje van het allereerste stripverhaal van Suske en Wiske speelt zich af in Doel.

2/Vanuit het centrum van Antwerpen kan een stroom van toeristen en Antwerpse bezoekers op gang worden getrokken die per boot een polderrondvaart maken via diverse bestemmingen op beide Scheldeoevers. Doel is daarenboven een meerwaarde voor de culturele ontsluiting en het toerisme in de haven omdat het de poort is tot de grootste open ruimte die Vlaanderen en Nederland rijk is, een poldergebied met kleine dorpskernen, grenzend aan belangrijke natuurgebieden (de Zeeschelde, schorren en slikken, Saeftinghe, Stropersbos, Klingse bossen, krekengebied). Tot 2015 werden jaarlijks tot 100 000 mensen overgezet met een gratis overzetsdienst op zaterdag, zondag en feestdagen tussen Pasen en eind september. Rederij Flandria is destijds ook begonnen in Doel.

3/Doel zou nogal wat functies voor de haven kunnen vervullen. Een etentje of een gezellige pint met klanten aan de prachtige Scheldeoevers, te midden van een rustiek gerenoveerd polderdorp, is immers meer dan welkom: in de wijde omgeving is aan die kant van de Schelde nauwelijks een degelijk horeca aanbod te vinden. Het kloostercomplex kan mits renovatie fungeren als een congrescentrum. Bovendien beschikt het dorp over een ongemeen rijk architecturaal-historisch aanbod. Er is het 17de-eeuwse Hooghuis, de neo-barokke kerk met een prachtige akoestiek, het oude klooster met haar prachtige tuin en de vele als waardevol erkende woningen. Niet minder dan 65 gebouwen zijn in de Inventaris van Bouwkundig Erfgoed opgenomen.

4/Naar analogie met het werelderfgoedverhaal van het Nationaal Park Midden Limburg waar men verschillende - soms elkaar bestrijdende landschapsverhalen - verzoent in een globale visie ziet de EGD&P eenzelfde verhaal voor onze streek. Het stratenpatroon van Doel en polder is één van de eerste manifestaties van het typische grid- of dambordpatroon, een design uit de Lage Landen dat het zelfs gemaakt heeft tot in New York. De Beemster in Noord-Holland is onder meer omwille van deze dambordstructuur tot werelderfgoed uitgeroepen.

5/Maar Doel & Polder hebben nog meer troeven. Nergens is de geschiedenis van de Nederlanden en de ontwikkeling van het landschap van onze Lage Landen beter af te lezen dan hier op deze paar vierkante kilometers. Het Verdronken Land van Saeftinghe - een haast ongerept oerlandschap - ligt hier naast een polderlandschap met middeleeuwse, nieuwtijdse en hedendaagse elementen, dat in het zuiden wordt aangevreten door een hoogtechnologisch 21ste-

eeuwse havenlandschap. De Scheldedijk met 's lands oudste en enige stenen molen op een zeedijk en even verder de kerncentrale is één van de iconische beelden van ons land. De dijkensequentie van Doel is zonder meer uniek in de wereld. Nergens in de wereld vind je zoveel dijken uit zoveel eeuwen bij elkaar, van de Zoetenberm uit de 16de eeuw tot de 21ste-eeuwse sigmadijken. Een staaltje van Vlaamse entrepreneurs- en ingenieurskunde om u tegen te zeggen.

6/Te meer daar de Schelde een getijdenstroom is. Bij Doel wordt rivier zee en zee rivier. Dat betekent ook dat op deze plek de zoetwaterdrempel ligt: dicht bij de zee wordt het water zout, verder in het binnenland wordt het water zoet. Daardoor is er een voor Europa uniek landschap ontstaan dat op sommige plaatsen gevoed wordt door brak kwelwater. Deze natuurlijke situatie zorgde voor een unieke natuur- en cultuurhistorie. Door de getijdenwerking heeft de wassende Schelde in het gebied een vruchtbare kleilaag afgezet. Sinds de middeleeuwen en vooral sinds de ondernemende 17de eeuw is in deze streek de landbouw tot hoge bloei gekomen. Doel en omringende polders kenden een bijzondere vorm van ondernemingslandbouw, vooral gekenmerkt door grote monumentale schuren waar het graan lag te wachten op het juiste moment voor een lucratieve verkoop. Deze schuren zijn nog steeds aanwezig in het landschap. Zij zijn de rechtstreekse voorlopers van de Naties die de haven van Antwerpen hebben groot gemaakt.

7/De strategische ligging aan de Schelde tussen Antwerpen, Nederland en de zee vertaalde zich ook in belangrijk militair erfgoed waar vandaag onder meer het Fort van Liefkenshoek en het Fort van Lillo van getuigen. Dit militair erfgoed overspant eeuwen strijd van de 16de eeuw tot WOII en is vervlochten met de geschiedenis én het lot van Antwerpen. Begin 17de eeuw beschreef het octrooi tot herinpoldering van 't Eylandt van den Doel het belang van herinpoldering op deze manier: '... de gaeten ende geulen [in de overstroomde landen] sullen commen te veroirsaken , dat die vol platen ende voor groote schepen innavigabel worden sal, tot bederffnisse derselver riviere ende ruyne onser stadt van Antwerpen ...' Rubens en Brant vonden op die manier de weg naar Doel en investeerden in grond en haalden er winsten uit, die ze op hun beurt weer in Antwerps erfgoed investeerden. Doel & Polder zijn géén vijand van de haven. Deze streek kan integendeel één van de parels worden aan de kroon van een wereldhaven. We mogen ronduit stellen dat het behoud van Doel & Polder loont voor de haven! Hopelijk drinken we binnenkort samen een Bolleke. Want zelfs dat verbindt Doel en Antwerpen. Het bekendste bier van Antwerpen betrok de gerst namelijk uit de polders rond Doel ...

Johan De Vriendt
Erfgoedgemeenschap Doel & Polder